ЦРНОГОРАЦ

НЕДЈЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 23. На Цетињу у Суботу 10. Јунија (22. Липња) 1872. ГОДИНА II.

ЦРНОГОРАЦ, излази један пут недјељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по г. 3; четврт г. ф. 1. 50. п. За СРБИЈУ год. ф. 7; по г. ф. 3. 50. п.; четврт ф. 1. 75. и За све друге земље год. ф. 8.; по г. ф. 4.; четврт г. ф. 2. За огласе плаћа се за ред 5 новчића. Дописи, предплата и све наручбине шиљу се уредништву на Цетиње преко г. Петра Рамадановића у Котору.

МАЛИ И ВЕЛИКИ НАРОДИ.

Из посматрања у прошлом броју о нашем народном положају, ми смо дошли до једино могућног закључка, да је само у општем нашем народком устанку спасење наше. Имамо још једну тачку гледишта, која нас доводи томе увјерењу. О њој ћемо данас говорити.

Сила, и ако је свака за времена, свашта може. Том силом подјељени су, исто као и људи на велике и мале, моћне и немоћне, тако и народи. Људи, који су се докопали власти и богатства заповједају с мноштвом људи, који онога немају, те су им с тога потчињени. Они морају да раде, како им се заповједа и да живе с оним, што добију, или, боље рећи, што им преостане од труда њихова, којега моћни разграбе.

Са свијем је тако међу народима јевропскијем. „Велике силе“ заповједају с Јевропом, без свакога права, без сваке потребе, а „мали народи“, који су сви скупа и јачи и већи, морају међутијем да слушају, морају да стоје унижени ради величине оних, морају да вјечно издишу од глади за изображењем, од жеђи за слободом.

Колика се просвећеност приписује нашем, деветнајестом вијеку, у толико већа срамота пада на Јевропу, која данас у својим старим годинама срамотна стоји пред младом Америком, њенијем савезнијем државама. Јер што су „велике силе“ чиниле и што су „мали народи“ од њих трпили до данас, то су ужасни гријеси, који ће свијема потоњима покољењима причати незаконитост данашњега стања Јевропе. У своме туторском положају према осталијем народима, којега су насилно заузели, оне су до данас биле неодољиви бедем сваком напредтку јевропског људства. Оне су слободи потсијецале крила, како јој се појављиваху, а тијем су и општу образованост у клици сатирале. Не само да су оне стајале подјармљенијем народима на пут, да се ослободе и у слободи својој напредују, него су и слободне народе обарале да саме себе ојачају. Што је Италија кроз вијекове робовала, што је Пољска подјељена, што је сама Швајцарска на муке ударана, што Цариград још стоји над Биоградом и Букарештом, што турски Грци још жељно погледају на своју атинску браћу, што је Стару Србију Арнаутлук притиснуо, што Босна и Херцеговина умире у мукама ужаснијем, што су мађарске и њемачке тавнице склоништа онијем Србима и Словенима који о себи мисле, о јединству своме, — томе су свему криве „велике силе“ и њихова политика. Ужасне су ратове водиле оне, који су њихов расад деспотизма крвљу залијевали, а угушивали су сваки покрет, који су истицали народи за праву слободу. Та злочинства правдале су оне свагда интересом мира и поретка Јевропе, а у ствари оне су сматрале и сматрају и данас све мале народе и земље њихове као пусто масло или своје спахилуке, које могу међу собом дјелити, једни другима поклањати, одузимати и т. д. Тијем начином добила је Аустрија Ломбардију и Мљетке под првијем Наполеоном, као што их је под трећијем изгубила, због тога се често данас говори, да ће Босна и Херцеговина као накнада за оне губитке припасти Аустрији, ради тога напоштедку морао се је св. Петар, владика црногорски, повући из освојене Боке у своје старе границе.

Јест, велике су силе свагда мир и поредак Јевропе удешавале не према њеном напредку, према општој слободи, него према својијем интересима. И догод данашњи одношаји постоје, оне ће вршити ту моћ своју. А та моћ престаће тек онда, кад сваки поједини народ буде једнако слободан и самосталан, па уживи са осталијем народима или државама у свези, која је и њему и њима корисна.

С овијем што смо до сада рекли, ми смо објаснили нашу тачку гледишта, која нас учвршћује у увјерењу, да је само општи устанак спасење наше. Што смо рекли у опште за одношај „великијех сила“ према „малијем народима“, то исто стоји и за наш одношај, за одношај српскога народа према великијем силама. Никада нам оне нијесу биле пријатељице, нити нам могу то бити по ономе своме положају, којега заузимају и којега су раде да одрже. Напријед смо навели један примјер гдје су велике силе принудиле Црну Гору, да напусти једну провинцију своју, коју је на сабљи добила, оставивши лешине својијех јунака до Дубровника. Тај атентат против слободе и уједињења српскога народа, понављале су велике силе до данас више пута. Најбоља су нам свједочанства за то, Црна Гора у својијем ускијем границама, Србија у своме зависном положају, а све друге српске земље у туђинском јарму, и све то усиркос тежњи српскога народа за уједињењем и за слободом својом.

Српски народ дакле, и ако неће са станишта опште слободе, која је и онако тек пошљедица слободе свију појединијех народа, он мора ради своје личне слободе, ради будућега живота свога, прије свега гледати, да се ослободи туторства великијех сила. То ослобођење донијеће му извјесно и његово народно ослобођење и уједињење.

И на једно и на друго ослобођење има српски народ, као и сви други, потпуно право и пред Богом и пред људством. Јер опстанак Турске као и сваке друге државе, која је потчинила себи стране народе, опстанак њихов као тобоже ради „јевропске равнотеже,“ само је гола и пуста лаж, којом се до данас насиље великијех сила према угњетенијем народима правдало. Јевропа никада неће имати праве равнотеже, догод буде стојала на тијем основи-

ПОДЛИСТАК.

СРЕЋА И НОВАЦ.

III.

ИДЕЈА МИНИНА.

(Наставак.)

— Ако сам га прије осуђивао, нијесам имао право! рече Мерсен. Шта га боље упознајем, то га све већма цијеним, и кажем вам, од свију људи, које сам досад познавао, Риствина највећма љубим и поштујем.

— Мора да је врло вјешт! рече Луиза нестрпљиво.

— Шта хоћеш тијем да рекнеш? рече живо Мерсен; ја мислим, да не можеш довести у сумњу поштење Риствиново?

— Не, ох не! ја и не идем на то, уздахну Луиза.

— Онда шта хоћеш да кажеш? Изјасни се. Олимпа, хоћеш ли ми казати шта то значи?

— Ја незнам, ујаче, одговори ђевојка, г. Риствин је доиста ваљан човјек, додаде, окренувши се матери.

Луиза Ван Лимпден, као што смо казали, била је благе и слабе нарави, па је мрзила све, што је личило на препирку. Она је тијем већ показала велику енергију, што је изразила сумњу о поштењу Риствиновом; па с тога кад чу, да јој и кћи брани човјека, који јој бјеше мрзак, тешко уздахну.

— У добри час! Олимпа, то се зове разумно говорити! повика ујак, охрабривши се мало. У осталом, дјете моје, тебе се ово питање највише тиче, па с тога треба ти и да га ријешиш.

На ове ријечи, госпођа Ван Лимпден преблиједи. Олимпа, ма да јој очевидно ласкаше важност, коју ујак на њу полагаше, осјети њеку вабуну, скоро грижу савјести, па несмједе никако да погледа у матер, која је непомично гледаше, хтјевши да свати њене најтајније мисли.

Мерсен се учини као да није примјетио забуну, што његове ријечи произведоше, па продужи:

Ти добро знаш, шта ћу да те питам, Олимпа; дакле одговори ми без околишења, као што те ја питам: хоћеш ли, или не, да пођеш за Риствина?

На ово изненадно питање Олимпа поцрвени до ушију, па промуда:

— Ујаче . . . . . , ја, ја незнам, да ли је прилика добра.

Љубав материнска чини чуда и код најслабијих створења. Луиза Ван Лимпден, попустивши за мало страху, који свагда осјећаше у присуству братовљевом, па јаданпут се издиже и стаде, јака и храбра пред опасност, која њеном дјетету грозијаше.

— Не, повика она одважно, чему се њен брат зачуди; не, та прилика није за тебе, Олимпа. И ако твој ујак, незнам из ког узрока, хвали сад Риствина, ја нијесам заборавила, какве ми је непристојности некад о њему причао. Ако се Риствин поправио, ја му честитам, али пећу никад толико повјерења у њему имати, пећу га никад толико поштовати, да би му могла моју кћер, за жену, дати!

Олимпа, као много млада женскиња, вољела је, да се противи. Сама мисао, да и кад би она хтјела, да се уда за Риствина, не би од матере смјела, даде јој повода, да покуша, како би саломила вољу материну, ма се послије и некористила слободом, коју би извојевала.

— Међутијем, мати, кад би ја знала, да ћу бити срећна, ако се за њега удам, ја мислим, да ви не би покушали, да ми на пут станете.

— Би, дјете моје, одговори госпођа Ван Лимпден, с таквијем постојанством, какво се ријетко у ње виђаше; јер кад би ти мисјела с таквијем човјеком бити срећна, ти би се варала. и од тада је моја дужност, као матере, да станем на пут тој лудорији, за рад које би се цијелог твог живота кајала!

— Ех! Ето да немате разлог! погика Мерсен љутито. Ја сам кажем, да треба, разумјете ли ме? да треба да се Олимпа уда за тог човјека. И кад нећете да знате, да, ако чиним овако, приморан сам озбиљнијем узроцима, ја ћу додати, да у противном случају, ми смо пропали. савршено пропали, сви троје!

— Како то? упиташе намах обе женскиње.

— Нијесам хтјео да вам казујем, желећи вас поштедјети муке, коју ја осјећам; али, сирота Луиза, кад хоћеш да се противиш том једином сресству, које би нас могло спасти, дужност ми је, да ти разложим наш прави положај: није лијепо, послушај ме:

ма. Слобода и самосталност свакога народа то је равнотежа, која ће подићи Јеврону до највише висине. У данашњем стању своме Јеврона ће увијек имати милионе робова, који ће са свијем природно незадовољни са својијем положајем изазивати постојано буне и ратове, и уиљед тога, не имајући мира, она ће увијек бити назадна у слободи, у просвјети, благостању. А и зар није највећа несмисао једнијем народима приписивати све способности, а другијема, одрицајући то, наметати се за туторе? За напредак једне земље није одређена ни њена величина ни мноштво народа њена. Мали народ може тако исто наприједовати као и велики. Требају му само услови за то, а то је прије свега — слобода.

Но велике силе недају нама ту слободу и неће је никада дати због разлога, које горе изложисмо. Ми је морамо дакле узети. Али то не можемо учинити досадањијем начином, јер на томе путу сусрешћемо на првоме кораку „велике силе“, које ће нас звати „у вишем интересу“ уђуткати.

Све и најмање државе у садањијем формама својијем уплетене су у пите дипломатске великијех сила, из којијех се њима тешко извући. За то су подјармљени народи једини у могућности, да се без обзира на незаконито право туторисања великијех сила, ослободе и њихова туторства и тијем уједно предузму потпуно и коначно ослобођење своје. А могућност је та, ми опет велимо, свеопшти устанак народа нашега и свију онијех, који су данас његове судбине. Југоисточне државице данашње, које своју будућност гледају у ослобођењу и присједињењу браће своје, онда би биле разрјешене непријатне дужности дипломатисања, јер би морале ступити пред народом, који је устао, и повести га. Ту револуцију дакле, небуде ли је скоро, да би је могли прихватити, ваља баш оне да је створе.

ИЗ НАШИЈЕХ И СТРАНИЈЕХ НОВИНА.

Новосадски „Народ“ доноси Политов чланак о значају и замашају побједе у Тројединци, из којега саопштавамо ово мјесто гдје се говори о значају побједе и изван границе Тројединце:

„Са уставном побједом од 17. (29.) Маја у Тројединци, дао је српско-хрватски народ доказ, да је културни народ, па ма што његови непријатељи казали, он стоји у редовима оних народа, који слободом и културом напред корачају. Народ који такову самосвјест развије, као што ју је развио српско-хрватски народ, тај спада у ред културни народа.

Баш са тог гледишта, побједа српско-хрватског народа у Тројединци, има свога значаја и изван граница Тројединце,

Тамо преко Саве и Уне, стоји наш народ сапет у оковима турским. На срамоту цивилизације XIX. вијека чорда варвара азијатски, помоћу себичне политике њеких велесила, држи у вашту културни развитак најљепшег дијела југоисточне Јеврона. Народ који у тим оковима стење, крв је од наше крви, тјело је од нашег тјела. Кад ми у овим крајевима, нашим напретком, нашом уставном борбом доказујемо, да смо културан народ, хоће ли Јеврона моћи рећи, да она наша браћа преко Саве и Уне, која су наша крв и наше тјело — да они нису способни за културу? Скидајте окове турске, па да видите бујност напретка у тим крајевима.

То је тај виши значај што га уставна борба и побједа у Тројединце за српско-хрватски народ има.

Загреб се показује опет у својој сјајности, као она свјетла тачка што са запада зраке прима, те их на југо-истоК просипа, Ти зраци далеко допиру, па се састају са рефлексом свјетлог окружја што га Србија и Црна Гора за ослобођење раје у руци држи. Тројединца води моралну борбу за Југославенство. Задатак Тројединце не може бити ослобођење Југославенства иза граница Аустрије. Тај задатак мора припадати Србији и Црној Гори. Ал задатак Тројединце може бити, да у оквиру садање државе аустро-угарске, културни развитак браће преко Саве и Уне подупре и унапреди.

И тај задатак означује уједно и свршетак оне ферментације која се морала развити у међусобном племенском трвењу Срба и Хрвата. Данас је тај стадиум прекужен, та ферментација свршена. Тројединца има свој задатак, а Србија и Црна Гора свој — сви скупа пак цивилизацију Југославена. У заједничким патњама, у великим потрима уставне борбе, па у сјајној побједи, Срби и Хрвати упознаше се за оно што су свагда били, не само браћа, него један, те исти народ. Послѣ велике побједе, загрљени стајаше католици и православни, јер једним те истим матерњим језиком довикиваше једно другом побједу. Негдашње диференције међу Срби и Хрвати, данас су само ремиисцепције немилог санка.

Па тако данас уједињен и чврст стоји српско-хрватски народ, имајући својом доказаном моралном снагом поуздања у самог себе, — стоји као народ који хоће да је као народ слободан и ником подчињен, те Хрватска данас опет довикује Угарској оне рјечи свога бана „regnum regno non praescribit leges“.

ДОПИСИ.

У ТРЕБИЊУ, 1. Јунија. — Збиља сушта је истина оно што сам једном казао да раја од Турака погажена изгубила је свако чуство тежење за добро, и ће јој се пружи прилика да себи ма како користи, незна или боље да речем неће.

Нема много да сам вам писао како је ова наша школа под управом врлог учитеља г. Стефана Кукреке многима за примјер, а нами за дику била, како је исти учитељ њу довео скоро до савршенства, како ју гојио да јој се за чудо и исти Турчин дивио; али ова радост преокренуо се у жалост; неслога, коју смо од Косова насљедили, кобне мржње и нехајство, допринијеше нам горки плод да смо се благодетне помоћи одрекли, врлог се учитеља лишили, борили јачом странком, која је побједом намјестила свог човјека да школом управља. Ови, калуђер манастира Дужи, истина Бог одговорао би довољно учитељској дужности, када га не би друга дужност на ред позивала, којој је једино позван. Апостолска је то дужност која га приморава често да школу за два три дана остави, одакле переда, нетачности у извршивању учитељског позива, опасности дјечијеног васпитања, и што више увјерено се казати може, да и оно што су научили, дјеца ће мало по мало заборавити. Грехота, да не кажем срамота за ово обштество које има новаца да би могло уздржати човјека који је једино на школске дужности позван. Не будули они тако радили, дјеца ће их њихова клети, а у противном случају благосиљати јер су им пут просвете отворили. Овом переду ко се весели? Турчин. Овим се начином Турска влада свијетом оправдава, да је раја сама ковач своје несреће, глупости и незадоволства.

У случају овога иде и мјестни наш Мелцис. Прије сам вам напоменуо наше људе, који сједе у истому бајаги да браћи у помоћ буду, свисуједног калупа осим једнога који би помогао када би смио и када би други уз њега пристали. Једини Раде Јокановић познати због глупости и вјерног дружења Турцима престаде бити чланом истога мелциса, а на мјесто његово би изабран Пајо Черо, који до сада ни једном не пође на урочено мјесто. Сви скупа могли би доста хаснити, али на њих више уплива има новац и част, неголи плач и јаук разцвилене браће своје.

Сарајевски Дјечник позиваће оне који су новинама прогласили да је Турска влада узела на свој врат школске новце по Босни и Ерцеговини, да му кажу једно мјесто ће је то урадила. Одазиваће се ће зна да му се ништа темељито одговорити може, али не диже глас против неправдама које се чину невољној раји, не показује очевидно преступљење закона турских судника, незапита Сарајевски суд зашто су годину и више чамили у тамници Поповски главари: Јосип Ковач из Пољица, Лазо Клиса из Мркоњића и Иван Буквић из Равна. Зашто су уапшени били? Бог и пошгени људи знаду, а ако Бог да и јавно ћемо им муку јавити да ће ткогод у Дубровнику и у Сарајеву се застидити.

— Ја сам пострадао, са свијем пострадао! Можда ћеш мисљети, да сам рад да те плашим, на пређерујем; међутијем не само, да немам више ништа од мог имања, него још хтјевши да повратим оно, што сам изгубио, улагао сам у шпекулације, од којијех ми није ни једна испала за руком, туђе новце. Имање твоје кћери, отишло је за мојијем. Кроз њеколико мјесеци, Олимпа ће постати пунољетна, па ће имати право, да ми тражи рачун од поваца. Шта ћу, да јој одговорим, кад ме стане укоравати, што сам је упропастио?

— Ох! ујаче! повика Олимпа живо. Ви знате добро, да вам тако што никад пребацивати нећу! Ја знам да је ваша намјера увјек добра била! Зар сте ви криви, што успјех није одговорио вашој нади?

Мерсен суморно гледаше своју сестру, која бјеше врло узнемирена.

— Шта да се чини? промрмља ова.

— Шта, настави Мерсен; има само једно сретство, једно једино, које би све у ред довело. Нека Олимпа пође за Риствина, па смо сви спашени. Он пристаје, ћете моје, да прими, у име мираза, оно мало новаца, што ти је остало. Овај новац, кад буде уложен у какву радњу, која ће добро испасти — јер он је срећан — изнијеће добар приход, којим ће се твој мираз попунити, а и ја ћу бити мирен, што те пијесам лишио добра, у ком си научила да живиш.

— Али, драги ујаче, шта ће вама остати? запита Олимпа узнемирено; зар мислите, да би ја примила таку жртву од вас?

Ова великодушност, његоте нећаке, помете мало г. Мерсена, који одговори збуњено:

— Ох; за мене је лако; ја се умијем с малијем задовољити. У осталом додаде послије малог затезања, наш посао је доста напредовао и Риствин ми је обећао извјесни број акција.

— Ах! обећао вам је? рече Луиза Ван Лимпден, одбацивши са свијем пасивну улогу коју је дотлије играла, и те акције, за цијело ће вам дати у размјену — као плаћу хоћах рећи — за вашу нећаку . . . .

Мерсен виђе, по гласу сестрином, да ће код ње наићи на веће препреке, него што је мислио. Уставши, приђе Олимпи, која још сјеђаше код стола, пратећи ову сцену са бојазљивом пажљивошћу.

— Узалуд ме укоразаш, Луизо, рече сестри. Олимпа, и опет ти кажем, ти треба да ријешаваш о твојој будућности. До тебе стоји, да примиш, али да одбијеш понуду Риствинову. Ако примиш, бићеш срећна, и ти и твоја мати, а и ја ћу моћи да доведем у ред моје послове и да поштено испуним моја обећања. А ако одбијош, онда ће те, и ти и твоја мати, пасти у сиротињу највећу, а ја ћу бити обесчашћен, то ти искрено кажем, ћете моје. Под једнијем условом, да ти постанеш Риствинова жена, примиће ме овај да судјелујем у његовој радњи.

— А каква је то радња? рече Луиза опоро.

— Што вас се то тиче? рече Мерсен набусито; кад једном Риствин метне на коцку мираз његове жене — јер он ће признати, да је потпуно примио Олимпин мираз, — онда знајте да је посао добар.

— Доиста мати, а што нас се то тиче, прихвати Олимпа, која је мрзила све, што се интереса тиче.

— У осталом, настави ујак, и опет ти кажем Олимпа, до тебе стоји, да продужиш овај лијепи живот, или да ступиш у борбу са свакојаком оскудицом, па не само ти, него и твоја мати. Ако ти ова одлука толико лежи на срцу, колико и мени, ти ћеш ми одма одговорити.

— Имате право, ујаче, и ја сам се ријешила, рече Олимпа, не пуштајући матер, да одговори. Ја усвајам предлог г. Риствина; а ви одредите дан вјенчања.

— У добри час! повика Мерсен побједоносно; ти не . . .

Он немаде кад, да доврши. Луиза Ван Лимпден, блиједа као мртвац, бјеж се подигла.

— А ја вам кажем, да то вјенчање неће бити, јер му се ја свом снагом одупирем!

Снага је издаде, и она паде у наслоњачу, са које се бјеше подигла; кћи, и брат, притрча јој у помоћ; она отури овога.

— Дакле не љубиш више твоју сироту матер? рече она, ослањајући се на руку кћери, која се бјеше пригла да је предржи,

За тијем бризну у плач.

(Наставиће се.)

Л. П. КАРЛОВАЦ, 20 Маја. — Ријетко вам одавлен пишем а штоћу кад никаква добра гласа нема. Около нас теку избори за хрватски сабор са нечувеним притиском, а с друге стране спрема се избор за наш српски сабор, пред који шире се „Резервати“ са наканом и жељом да се у тај сабор изберу људи, који ће климати главом како им се командовало буде, пак ће отићи у тај сабор саборисати, и направити нам коју стотину хиљада форинти трошка, онда ће ако што и обаве поднијети влади на потврду, а ова ће то метнути ад акта, а они ће се вратити одкуда су и дошли. Ма па горе!...

Али вриједно је о нашем уставу, који сада у Крајини влада, коју рећи. Тако што није још било. Тужилисмо се на Бахову систему, али је та бога ми ваљана била, јер се знало и тако које Господар, ко ли слуга, ма данас нит се знаде ко није, ни ко плаћа, све је збуњено и незадсвољно. Крајичник се тужи, да незна ко му је поглавар, па нити види, кога да слуша, и тако је ту завладала самовоља да је вриједно да вам догађај, који се трећи дан Ускрса догоди, саопћим.

Ђуро Бабић Ерцеговац путовао кроз Крајину прама Ваљуну, и стижу га нѣкоји официри који су се кренули у мјерачину те га на његову молбу узму у кола и довезу у Вељун. Он се са истијема разговаро, и показиво им пасош, из ког су виђели да је поштен човјек, почасте га и оду даље, а он остане у једној крчми да преноћи.

Кад је Бабић заспао, на једном дође Вељунски начелник Матија Ловрић, те захтјева од Бабића пасош. Овај одговори, да је он свој пасош већ официрима показивао, и да он њему није дужан пасош показивати, јер је видио да тај није ни способан прегледати пасош, као прост крајичник; сматрао га је Бабић прије као каква коњокрадицу него као начелника, и овај за показати своју силу, даде богме сирома Ерцеговца Ђуру Бабића, који је имао црногорски и српски пасош, затворити, и до другог дана 10 сати, у оној бутурници ђе се пустаје затварају уапсити, онда га по вољи пусти, а овај може на небу правде тражити. То је од такозваног начелника, а сад дође капетан.

Има у тој околици једна земља Гмајна под именом „Кестенар“ куда те фамилије своје блако пасу. Капетан Косумовић са договором, тије садањије заступника, споразумије се, и почне међу исте ту земљу дијелити, људи који су ту оближњи били, почеше молити капетана, да [он то нечини јер они своје благо неће имати више ђе пасти, али на то капетан ништа нехаја, него каже „ко прво у млин, тај прво буде млијо, а ко прво к мени, тај ће добити дио земље.“ Пандуре постави да устављају народ, а да старјешине пуштају; који су са капетаном се поразумјели, на које један крајичник рекне, „није право да дајете тијем ту земљу, а ови да нама продају“ а мој капетан са мојијем крајичником у бутурницу, те за те ријечи буде он 4 дана и 5 ноћи затворен. Кад су његове коншије код капетана молиле да га пусти, будући исти црквени звонар а ускрс наступа те га требају у цркви, одговори овај, „то су га тако попови научили на памет да говори нека лежи мрцина,“ те збиља сирома Јосип постане болестан и тужи капстана, али жали боже, коме? Кад враг врагу очију невади.

Таквије наш устав, имамо се чему веселити. Јели то закон, јели то слобода, можели се то подносити! Него и треба тако „вјерноме“ грапичару, који би оца свога убио на високу команду, па сто му плаће — издерапе гаће!

Л. П. — КАРЛОВАЦ, 22. Маја. — Да вам опет коју речем бар да ме туга мине, да пожалите ка' да сте и помогли. А имао би вам писати да никада не престајем. Србинство траје како ђе; али овуда у овим крајевима (у Хрватској и тако званој „Горњој Крајини“) баш се живи јадно; спољашње политичне незгоде на страну, а узећу само наше тако да речем унутрање српске одношаје. Па и те нећу ја изцрпити, јер се вјековјечна невоља и зли удес неда ситним ргањем за часак препуњати; него ћу само крупније ствари узети па да видите да нам злопатна браћа из Ерцеговине и Босне никако немогу завиђети, што ми живимо овамо у названој „просвјетљеној“ Аустрији а поред свога патријара и своије владика, који нијесу фанариоти. Вами ћу ја лако нашу невољу испричати јер ви умјете књигу, а нашије бједа има подобрано већ на књиги; али имаде их још далеко више потрпаније, за које неможете знати, а ваљало би да знадете сад веће, како чујте само ово:

Земља ова изгубила је давно свој глас, те је на поруги ваљда од старине од кад стоји позната пословица: „spissa tanet Croatas septem de collibus umbra“ — Хрват је луд колико је врућ. Тако и Талијан рече: „porchi di Croati“ Домаће мржње око вјере ту су срамоту још подржавале. — — Али и међу нама Србљима ишло је по нас овђе баш на зло: Нас овамо презираше у српском Авињону (а не у Сиону!) те нам калуђери незнадоше бољега имена већ „Ере“ и луди „кробати“. Покојни владика Мушицки грдио нас је свакојако па чак у својим пјесмама вели да смо „гњили“ — „подли“. — Покојни владика Каћански бијаше нас као „богохулнике“. —

Нечудите се дакле да нас у новије вријеме њеки назваше „Ердељом“ — те нас збиља браћа на Дунаву још држе као „трећега брата“, који је у србској причи свагда луд и будала. — Од такове мрзке граје на нас лако да је црн прамен довијо се и до вас тамо, те се у пјесми Црногорац храбрећи па Турчина рече: „Нијесу ово лички говедари, већ су ово луги Црногорци“.

Па још док нам се је на лудило одбијало, могасмо држати пару у носу. Али су други окренули то на горе. Тако смо чули лани са сабора нашега како је садањи г. владика наш код државних власти прио нас: е смо ми овамо бутун немирњаци и склоњени на буну и преврат. Зло донесе несретну Раковицу... И тако од полак муке ено тавнице пуне нашије попова... те је остало криво јер је живо!!

У таковој пакленој справи стјесњени ми доживисмо да наш г. владика ваљда за хатар побану Вакановићу протежира код нас латиницу а обара ћирилицу, што бар покој. патријар није допустио покојном бану Јелачићу. (Та ви се сјећате да је бану томе прва брига била после рата забранити наше српско писмо... и ништа више!) Ни покој. патријар Маширевић није се бар у томе понизио пред страшним Раухбаном. — Е! али Сријем није Ерландија... Амо све иде!

Да, видите, за то наш владика неће из Плашкога, јер онђе је у средини „свога“ хиљадама народа, те је сигуран од папства за православије, а у Карловцу богме не би био!! хм...

Него наша овђешња обћина позвала је г. владику на ред за нашу кирилицу, те ћемо чути и те гусле на што ће загуђети...

И тако кад има бар толишно доказа, т. ј. од наше обћине још се понадати можемо да ће се дигнути поштење српско из те умјетно и срамотно намјештене погрде. Иначе немојте нас ви тамо држати ни за „говедаре“; јер су наша говеда прождерали бечки ратови....

Уз то под свијест српску пишем што су Србљи овамо свуда држали са народњацима код избора за загребачки сабор, а овђе толико су Србљи на своју народну индивидуалност ревигновали, да ни један србски барјак није изтуриван том јавном приликом. Те тако види се јамство да се именске гложње даду сложити, само стоји сад до народњака да на државни буџет већ једном узму и Србље, који плаћају порезу а од те неуживају баш ништа. Ако ли и овога пута Србљи изкупе „слогу братинску“ са огуљеном кичмом — е! онда је запечаћено баш до конца.

Имао би вам припоменити један мали шкандал, који наличи на атентат на нашу аутономију, али је од тако сићушне стране потекло, да није вриједно трошити мастила, а извише није нам до смрти нахуђено баш. — Истом је доста да се зна да недремамо!...

Ваљда ће скора и наши избори надоћи за хокус покус — сабор. Доста добро видимо како су се притајали наши познати Анђелићевци, те се граде Милетићевцима, само до сабора, а онђе већ звекпуће ритерске мамузе и крајишке строшуре у паучивљене. Крајишки резервати кипте против Милетића и дружине. Vederemo! Збогом! Док крстимо земљу и дигнемо народ.

ЗАДАР, 1. Јуна. — Из овог града мислио сам са свијем о другом предмету писати, али данас не могу, јер се морам одазвати преподобном оцу Јоаникији, који онај мој допис из Боке, у којем сам се летимице доватио М. Савине, није добро разумио, јер ја у оном допису нијесам казао да је он упропастио М. Савину, него калуђери и намјесници, а разумије се који су прије њега били. Да је пак истина оно што сам казао, сам преподобни Јоаникије каже у својој обрани, и те још са „чистим образом“ — биће се умио — и ведрим челом и бистрим погледом — не ће бити онај дан служио Баху — да су калуђери: „пладове и приходе уживали, ништа ново неприредили, него један по другом уживали, кесу збијали, куће непонављали, док су све до крајње пропасти упуштили!“ ipsa verba, оче калуђере! дакле још говоре и црње, него ја рекох у мом допису из Боке. Што пак отац Јоаникије наводи: да треба јела и пића, јер је то човјекова потреба, то признајем, јер иначе не би се калуђери звали „благоутробни оци,“ него посници и пустиножитељи. При том добро је кад се грјешник каје, јер и сам вели: да заслужује укор само онда, кад се у јелу и пићу прећерује: culca est discipere in loco. Што напомиње његова путашествија, па каже да је једном „и главом платити имао“, то се и ја чудим како унесе здраву главу у манастир! — Наш калуђер говори да није истина да се у оном мастиру учило по педесет ђака, а ја му кажем да јест и ако се нијесу сви издржавали у манастиру и да данас има њеколико поморских капетана који су онда учили код старих калуђера и то не као што каже преподобни Јоаникије, „за невољу“, него за то што су у она времена манастири цвјетали у сваком погледу па и у науци, што би да је среће и данас било, али јест, већина данашњијех калуђера немари за науку и просвјету, њима је све „трбух“, па им је онда „ведро чело“ и „бистар поглед“. Они кажу ми смо се одрекли „свијета“, али ако сте свијета, нијесте свјетлости а то је наука. Па да је среће, као што је није, манастири би били народни заводи, ђе би се младост изображавала, као што је код другијех срећнијех народа, а не куће за трутове; народе, угледај се на пчеле! — Баш сад стиже ми 21. број „Црногорца“, у којем слѣдује продужење обране оца Јоаникије, у којем наводи мноштво ствари што су нестало из манастира, дакле опет потврђује да су стари били приштедили, те накуповали свега доста, а дошли млади калуђери, па потрћили и разорили, најпослије нијесу поштећели ни „распјатија“ него оно профуђкали. Сад помисли, о народо српски, какви су ти данашњи калуђери, кад ти више ни „распјатије Христово“ не штедо, камо ли ће тебе. Многи црни отац прода ћете сјутра за своје благоутробије, за то док смо на вријеме станимо на пут овом параситлуку, угледајмо се на браћу Војвођане, те урадимо манастире да не траће црни оци немилице народно благо. — Само ми је жао да отац Јоаникије напада на покојног игумана Гедеона Јуришића, који је уредио манастир Савину, јер да њега није било авлија се манастирска не би оградила, куће се у Новоме неби подигле и поповиле из темеља, те данас братија оне обитељи не би имали чиме да нахране своје благоутробије, оче калуђере: de mortuis nihil nisi bene! — Што си споменуо Јуришића чему нам не изнесе име оног несретника, који „распјатије Христово“ однесе и остало покућство манастирско упропасти, него га мучки пређе, ово даје повода сумњи, — за то изнеси га на јавност нека га народ позна, и ако је још у животу могло би се то од њега и потражити, кад дође у Боку пови владика Петрановић, коме буди препоручено да ово добро испита и изнађе, и кривца достојно казни, јер кад није калуђеру „распјатије Христово“ свето онда шта је? је ли народ? о тешко народу, са овакијем калуђерима! — Још би овђе одговорио коју оцу Јоаникији, али знам да „Црногорац“ не излази за безпослице, за то остављам их на страну, а радићу састати се док сам овђе с г. Петрановићем, те ћу га извјестити како се руководе народња добра, не би ли он на пут стао овој очевидној пропасти. У осталом жао ми је на г. уредника овог листа, што је изоставио оне „вријеђајуће ријечи“, јер бих рад био чути какве су „преподобне“ и „смирене“ увриједе. Најпослије нека су на памети намјеснику М. Савине оне ријечи св. Ап. „Неопивајтесја вином — и ракијеју — внемже јест блуд“. При том нека ради и држи у реду народња добра, јер ђела говоре: „молчит свјак глаголъ“. —

Из БОКЕ КОТОРСКЕ 7. Јунија. — Обћинско Которско вјеће 2. текућег држало је своју сједницу, ђе између многих предмета два су била од велике важности. Први ради језика, којим ће се опћина служити. На предлог управитељства једногласно би закључено, да мјесто талијанског језика, којим се опћина већим дјелом служила, унапријед има се својим матерним језиком, као званичним служити. Овај напредни и похвале достојни корак, опште је задовољство у народу узроковао, и надати се да ће без изнимке и све остале Бокељске опћине, угледавши се на Которску, тако урадити, а тим пре што свака има мање противности, него је ова имала. У Боки живи чисто србски народ; зато која обћина не би свој народни језик, кад

46

јој на вољу стоји, усвојила, то само од себе иде, да би под браћким укором као издајица и непријатељица народа остала. *)

У другом предмету претресало се по танко понашање Начелника Которског и Пресједника бокељског пољодјелског друштва г. Спира Бјеладиновића и попа Лазара Ерцеговића управитеља бокељског пољодјелског друштва и свиларске штације, у погледу промицања свиларства; с друге стране непристојна и увредителна писмена нападања г. Фердинанда Жбутеге, ради исте ствари, на горепоменуте особе. Овди вијеће једногласно не само што одобри и похвали понашање гг. Бјеладиновића и Ерцеговића него и сувише закључи да се обојици писмена захвалност, на њиховом труду и старању за обште добро издаде. Тад устаде г. Перо Рамадановић обћински вијећник и агент свијетлог Књаза црногорског и изјави од стране Црне Горе захвалност свима, који су се тако за обће добро заузели, које се и на Црногорце простире. А на против г. Фердинанда Жбутигу, не само што из довољних узрока осуди као простака, занешењака и непатриота, него још на сваки начин захтје да се од овог сплеткаша судјеским путем удовљетворење им за нанешене увреде потражи.

Но виђи врага: што би кола шкрипала то волови ричу. Ето ти у „Далмати“ аутономашком листу опет Фердинанда и Леса Жбутиеге и Ива Милине са отвореним писмом против г. г. Спира Бјеладиновића, Лазара Ерцеговића и Бунија пољодјелског бокељског друштва управитеља и тајника опћине которске, са безобразним и увредитељним измишљотинама. Не би им доста ни нападачка изјава у „Црногорцу“ од стране њихове састави кукољ которски; али их је назарлија из Котора вјешто куцнуо и то с разлозима што је само са врх вреће доватио. „Далмати“ пак није замјерити јер она не зна љепше а дрргог начела и нема него да се блатом свога богатства на народњаке и на напредак народњи баца и да своје привржепике као Жбутегу и Милина под своје научино закриље прикрива.

Из њихове дивљачке распаљености, јасно се види да су опазили јаму црне поплаве, у сваком погледу худог њиховог трговања, па из очајања ригају на оне који су душећој тој поплави пут к понору прокрчили; а да је то истина сами су се очитовали. Ко меда није крао не довати се за капу да види на њој пчелу, као и онај зашто брка очисти кад млијека украденог није скрао; иначије ил би са поменутим лицама и трговцима которским заједно за општу корист радили или би радњу њихову коју опште мњење хвали, одобравали.

Браћа поменута Жбутеге по одласку Талијанца свели бијаху фунат кожурица на 8—9 шестица, а данас је у здравље которских куповаоца ф. по 18—20 шестица на которском пазару. Лани нико за сјеме не питаше а ове године досади народ препоручујући се за здраво сјеме, и за то се прилична сума поваца скупила. Ово су дјела и садјеловање оних које браћа Жбутеге, пријеварним, пристрастним и незналица називају; за то је желити од свију љубитеља напретка народног којих се ствар тиче, да би безпристрастне своје пресуде јавности предали и со тим за свагда кривцима и сплеткашима уста зачепиле.

Пошто је и правитељство црногорско и вијеће обћине которске уважило и похвалило у погледу свиларства поштено, користно и патриотско понашање г. г. Спира Бјеладиновића и попа Лазара Ерцеговића, а г. г. Леса и Фрдинанда Жбутеге и Ива Милина обћине которске као напријатеље народног напреака осудила, судим да би испод достојанства било, тројици поменутој у „Далмати“ увређенима, на гад и измишљене бљувотине поменутих увредитеља и одговарати.

Из КОТОРА добилисмо јуче вјест, која нас је јако обрадовала. Јавља нам се наиме, да се намјерава држати велики бокешки збор (митинг). У то име био је у прошли уторак у Котору састанак родољуба, који су се о томе договарали, и на којем су учествовала браћа из Котора, Доброте, Прчања, Рисна, Будве, Грбља, и т. д. Мисао о митингу као и то, шта ће се имати на њему вјећати и одлучити, усвојена је једнодушно. На исток састанку изабран је одбор од седам лица, која ће саставити програм за митинг и исти у своје вријеме сазвати.

Ми до идућега листа нећемо о њему ништа говорити, једно због тога, што нам у данашњем листу већ недостаје довољна простора, а друго, што смо ради да причекамо, док се још боље о цјелој ствари извјестимо. Но ипак не можемо, да већ данас не препоручимо народу бокешком, да се једнодушно одзове позиву на митинг. Мисао о митингу изазвала је многостручне потребе Боке которске. Дични Бокељи треба дакле сложно да раде, да се митинг састане и да на исти у што већем броју дођу. Наћи ће се може бити у Боки људи, који ће народ одвраћати од тога. Но народ нека се неда збунити, него нека им изиђе на супрот с разлозима: да договор није никада кућу обарао, да ће такав договор добро доћи и сабору и влади, јер ће сазнати праве потребе и жеље народње, што је и првоме и другој неопходно потребно. Сврха овога митинга тако је племенита, да му не може нико, ни по једини људи из народа, ни сама власт, противна бити. Просвјетно и материјално унапређење, у чему је Бока доиста назадна, мора желити сваки Бокељ, то жели и сама влада. Показати потребе своје у томе погледу и сабору и влади, наравно са жељом да се исте подмире, — то је ето сврха митинга.

Ми ћемо у идућем броју о свему томе, па и о програму одборском, ако га дотле добијемо, опширно говорити. Дотле нека браћа обавјештавају народ, да би предузеће што бољи успјех имало.

ЦЕТИЊЕ, 10. Маја. — Њ. Св. кнез Никола I. вратио се у прошлу Сријеру из м. Острога. —

Чујемо, да је на овогодишњој острошкој слави било више него икада досада народа из најудаљенијијех крајева. —

Преосвештени митрополит г. Иларион са овдашњим свештенством вратио се у прошли четвртак. —

Г. Јонин, ц. руски консуо у Дубровнику, који је такође био у Острогу, полази данас одавде у Дубровник.—

Идуће недјеле почињу годишњи испити у овдашњој основној и женској школи, а у богословији држаће се друге недјеље.—

Г. Јован Сундечић и сердар г. Саво Пламенац, послани од правитељства, отпутовали су прошле недјеље у Москву на политехничку изложбу.

ПОВОСТИ.

— Сабор хрватски отворен је 3. о. м Архиепископ загребачки Михаловић наименован је краљем да сабор отвори. До идуће недјеље имаћемо доста вјести поузданијех о првим моментима саборским, а нарочито о одношају странака.

— У Угарској још нијесу ни почели избори посланика за претстојећи сабор, а већ је изборно кретање тако живо, да је у њекијем мјестима, као у Мохачу, дошло до крвавијех и мртвијех глава. Влада мађарска хоће бар то да постигне у онијем мјестима, гдје не може продријети са својим кандидатом.

— Ердељски Румуни поцјепали се на двије странке: једни хоће свој народни сабор у Сибињу, а други желе са обзиром на садање политичке одношаје, да се и даље шиљу заступници у пештански сабор.

— Царевинско вијеће у Бечу има се по најновијим вјестима одгодити у идући понедјељник. Нагодба са Галицијом и реформа изборног реда одгођена је до идућег састанка.

— У Шпањској стоје ствари врло хрђаво — за краља. Радикална странка спојила се са републиканском да се краљевство обори. Краља окружавају сами конзервативце и патражњаци. Два главна лица, која су га довела из Италије у Шпанију изгубио је. Прим је погинуо истога дана, кад је краља довео, а Зорила одступа од свакога рада. Мисли се, да ће краљ брзо морати пасти.

— Политехничка изложба у Москви, која је већ отворена, врло је величанствена, како јављају новине. Ради изложбе уређење народно позориште, за које је градско заступништво даровало 10,000 рубаља. У том позоришту играће се и послије изложбе, док се не-исплати, па ће се онда порушити, а на његовом мјесту ново позориште саградити. Све просторије изложбе скончане су брзојавном жицом са средиштном изложбеном управом. У хисторичном одјелу заступљен је Севастопољ са преко 80 огромнијех фотографија онијех људи, који су стекли особите заслуге за војничку славу Русије у бој код Севастопоља и тврђаве Малакова. Из разнијех азијатскијех покрајина присјели су у Москву заступници знатнијех обртничкијех грана, који ће радити пред рускијем опћинством.

РАЗЛИЧНОСТИ.

(Брзојавна пјесма.) Побједа српско-хрватскога народа при изборима у Тројединци изазвала је толико одушевљење, да су стизала не само многа телеграфска честитања народнијем листовима, него је „Застава“ добила и ову брзојавну пјесму из Беча од Јована Грчића-Миленка:

„Ви мислите, најемници,
Сељак да је глупа стока?
А он свјесно, али мирно
Посматра вас бистра ока.

Он прикрива патњу своју...
Али знаде шта сте, ко сте:
За то сада при избори
Тако лијепо — насједосте!

Ви бјесните: „Какав народ?
Зауздати њега треба!!“
Па кад тако мудрујете:
Што једете нашег хљеба??

Ви кусате бијелог свагда,
Народ, гле, и црног жели;
Тужан сељак кожух крпи —
Ви се свилом заодјели!

Још шиљете — из љубави! —
Жандаре нам, бајонете“. . . .
Па још њеки заћиликне:
„А штопо их не бодете!?“ —

О, — ако вам агованье
Тако у крв ушло здраво:
А оно се потурчите
И тако вас одн'о ђаво.“

— (Гласовити сликар) Јарослав Чермак, Чех, ради сада за владику Штросмајера једну велику слику, којој је узео предмет из црногорске повјести. Чермак, као што је позато, бавио се дуже вријеме у Турској и Црној Гори да се упозна са народом и земљом. Ту је он изабрао предмет и за ону чувену слику, наиме херцеговачке дјевојке, вођене од двају башибозука на тржиште. Ту је слику продао за 20,000 фнор. брисељској галерији. („Вијенац“.)

(Густав Раш) познати њемачки путник и књижевник, који је прошле године и у Црној Гори био, отишао је сада, као што јавља бечки „Сон- унд Фајертаг-курир“, на позив владин у Србију, да је позна и о њој пише за страни свијет.

СТЕЧАЈ.

На упражњено мјесто надзорника црногорских основних школа.

Дужност је назорникова да се стара о напретку повјерених му школа, да надгледа рад учитеља и њихов успјех у школама. За то он мора сваке године најмање једном у години обићи све црногорске школе; а бар сваке треће године држати за све учитеље ускупа један практичан курс, да их поучава напреднијем методичном предавању. —

Плата му је на годину 100 наполеондора (или 800 форинта у сребру) и 200 форинта у име станарине; — а при посјећивању школа по Црној Гори и путни трошак. Путна трошка даје се при ступању у званије онијема, који би долазили из даље 100 форината; а онијема из оближњих крајева даје се наплата путнине са размјерно њиховом мјесту, од куда би дошли.

Од искача на ово мјесто захтјева се: да су са добрим успјехом свршили приправнички учитељски завод и да су и практично вјешти у предавању по новом методу, ког је увео у српске школе г. д.р Натошевић.

Који желе да заузму ово мјесто, нека се са нужним свједоџбама најдаље до Петровадана ове године обрате на Високопреосвештеног Митрополита цетињског г. Илариона.

На Цетињу 17. Маја 1872.

Милан Костић.

---

*) С радошћу поздрављамо тај закључак честите општине которске, и не можемо сумњати, да општина неће настојати да се посада тај закључак потпуно врши. Уздамо се у свијест и осталијех општина боко-которскијех, да ће и оне одмах увести свој матерњи, српски, језик. Ако игдје овдје би равнодушност према тако важној ствари, заслуживала најжешћу осуду, а у толико више, што је у Боки чист, овејан Србин. Ако нам недостаје прегнућа за многе послове, оно непопуштајмо од свога права бар овдје, гдје се никакве жрве од нас нешту, него је довољна једино свијест српска, љубав према народности својој, којој је језик народни најјачи ступ. У.

Уредник СИМО ПОПОВИЋ.

Властник Ј. СУНДЕЧИЋ.